

Kandideerimis- ja valimisiga Euroopa Parlamendi valimistel

Nr 8

25.09.2023

Euroopa Parlamendi valimised leiavad aset 6.–9. juunil 2024, kui üle 400 miljoni ELi kodaniku saab valida endale järgmiseks viieks aastaks ELi tasandi esindajad.¹ Eestis on Euroopa Parlamendi valimispäev pühapäev, 9. juuni 2024. Lähenevate valimiste valguses on asjakohane pöörata tähelepanu passiivse ja aktiivse valimisõigusliku ea (kandideerimis- ja valimisea) alampiiri erinevustele ning viimastele arengutele ELi liikmesriikides.

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi valimiste (ka Euroopa valimiste) korda reguleeritakse nii ELi õigusaktidega², millega määratakse kindlaks kõikide liikmesriikide jaoks ühised nõuded, kui ka siseriiklike sätetega, mis on liikmesriigiti erinevad. Ühissätetega on kindlaks määratud näiteks proportsionaalse esindatuse põhimõte ja teatavad Euroopa Parlamendi liikme mandaadiga kokkusobimatud ametikohad. Mitmed muud olulised küsimused, näiteks valimisringkondade arv või aktiivse ja passiivse valimisõiguse kasutamise ea alampiir, on aga reguleeritud liikmesriikide seadustega. Valimine on kohustuslik viies ELi liikmesriigis (Belgia, Bulgaaria, Luksemburg, Küpros ja Kreeka), kus see laieneb nii oma kodanikele kui ka riigis registreeritud ELi kodanikele, kes on pärit muudest liikmesriikidest.³

Euroopa Parlamendi valimiste reformimise ettepanekud

Euroopa Parlament soovitas juba oma 26. novembri 2020 Euroopa Parlamendi valimiste kokkuvõttes⁴, et valimisprotsessi parandamiseks tuleks Euroopa tuleviku konverentsil arutada ühtlustatud standardeid kandideerimis- ja hääleõiguse kohta, sealhulgas kaaluda valimisea alampiiri langetamist 16 eluaastale.

3. mail 2022 esitas Euroopa Parlament ettepaneku⁵ võtta vastu nõukogu määrus Euroopa Parlamendi valimiste kohta, mis asendaks kehtivat 1976. aasta seadust. Reformi eesmärk on ühtlustada mitmeid reegleid. Euroopa Parlament märgib oma ettepanekus, et õiguse kandideerida saab 27 liikmesriigis vanuses, mis jääb vahemikku 18–25 aastat, ja hääleõiguslikku ikka jõutakse vahemikus 16–18 aastat. Euroopa Parlament nõuab kandideerimis- ja hääleõiguse jaoks mõlemale ühtse vanusepiiri kehtestamist liikmesriikides ja soovitab neil seada hääleõigusliku ea alampiiriks 16 aastat. Seda välja arvatud riikides, kus põhiseaduslik kord näeb ette, et hääleõigusliku ea alampiir on 17 või 18 aastat. Euroopa Parlamendi arvamuse kohaselt kajastaks hääleõiguse andmine 16-aastastele neid õigusi ja kohustusi, mis noortel juba teatavates liikmesriikides on.

Kõnealuse ettepaneku järgi tuleks ELis kehtestada ühtne süsteem selleks, et tagada võrdsus ja vältida diskrimineerimist kõige olulisemate kodanikuõiguste kasutamisel. Kandideerimisea alampiiriks tuleks aga seada 18 eluaastat. Parlamendi algatuse jõustumiseks on vaja nõukogu ühehäälsel heakskiitu ja kõikide ELi liikmesriikide heakskiitu vastavalt nende põhiseaduslikele nõuetele. 2023. aasta septembri seisuga on ettepanek siiani nõukogus arutlusel.

¹ [Council confirms 6 to 9 June 2024 as dates for next European Parliament elections](#)

² 2024. aasta Euroopa Parlamendi valimisi reguleerib 1976. aasta Euroopa valimisseadus (muudetud nõukogu otsusega 2002/772). Vt [European Electoral Act](#).

³ [Euroopa Parlamendi valimise kord](#)

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52020IP0327&qid=1680612636535>

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52022AP0129&qid=1680612693348>

Kandideerimisea alampiid Euroopa Parlamendi valimistel liikmesriigiti

Niisiis 1976. aasta Euroopa valimiseaduse järgi on ELi liikmesriikidel lubatud kehtestada Euroopa valimistel kandideerimisea alampiid. Kuigi 2022. aasta mais tegi Euroopa Parlament ettepaneku kehtestada selleks vanuseks vähemalt 18 aastat, siis 2024. aasta valimistel kehtivad olemasolevad reeglid. Seetõttu on kandideerimisea alampiid liikmesriigiti väga erinev – alates 18 aastast (enamikus riikides) kuni 25 aastani (Itaalia ja Kreeka). Täpsemalt 15 liikmesriigi reeglid näevad kandideerimisõiguse ette vähemalt 18-aastastele, üheksa liikmesriiki (Bulgaaria, Eesti, Iirimaa, Küpros, Leedu, Läti, Poola, Slovakkia ja Tšehhi) vähemalt 21-aastastele, üks liikmesriik (Rumeenia) vähemalt 23-aastastele ning kaks liikmesriiki (Itaalia ja Kreeka) vähemalt 25-aastastele.

2021. aastal vastu võetud seadusega langetas Belgia Euroopa Parlamendi valimistel kandideerimisea alampiid 21-lt 18-le ja uusi reegleid kohaldatakse 2024. aasta valimistel. (Vt ka joonis 1.)

Joonis 1. Kandideerimisea alammäär Euroopa Parlamendi valimistel ELi liikmesriikides

Valimisea (ehk hääleõigusliku ea) alampiid Euroopa Parlamendi valimistel liikmesriigiti

Belgias langetati 2022. aastal vastu võetud seadusega Euroopa Parlamendi valimistel valimisea alampiid 16 aastale. Esiolgu said 16- ja 17-aastased noored hääleõiguse alles pärast taotluse esitamist oma elukohajärgsele kohalikule omavalitsusele. Kuid 20. juulil 2023 leidis Belgia konstitutsiooni-kohus, et selline lisanõue on põhiseadusega vastuolus, mistõttu valimisea alampiid on nüüd vähemalt 16 aastat ilma lisanõueteta. Valimisea langetamine lisab Belgias ligikaudu 270 000 noort hääletajat, sealjuures on valimine riigis kohustuslik.

Saksamaal langetati 2023. aasta alguses vastu võetud seadusega Euroopa Parlamendi valimistel valimisea alampiid 18-lt 16-le. Saksamaa Liidupäeva koalitsiooni kuuluvad fraktsioonid märkisid eelnõu seletuskirjas, et senine valimisea alampiid lükkab kõrvale noored, kes suudavad ja soovivad võtta vastutuse ühiskonnas ja kaasa lüüa poliitilises protsessis. Samas on praegu demokraatliku otsustusprotsessi keskmes teemad (kliimakaitse, sotsiaalkindlustus, riiklike investeeringute prioriteedid, interneti reguleerimine jpm), mis mõjutavad eelkõige noorte põlvkonda. Lisaks vastab valimisea langetamine ka Euroopa tasandil toimuvatele arengutele.

2018. aastal on **Malta** põhiseadusega kehtestatud standardseks valimisea alampiidiks 16 aastat, sealhulgas Euroopa Parlamendi valimistel. **Kreekas** on valimiseaks määratud vähemalt 17 aastat. 2007. aastal kehtestas **Austria** oma standardseks valimisea alampiidiks 16 aastat. (Vt ka joonis 2.)

Kõikides teistes liikmesriikides on Euroopa Parlamendi valimistel valimisea alampiid 18 aastat.

Joonis 2. Valimisea alammäär Euroopa Parlamendi valimistel ELi liikmesriikides

Kokkuvõte

Tabel. Kandideerimis- ja valimisea alampiiir Euroopa Parlamendi valimistel

ELi liikmesriik	Kandideerimisiga	Valimisiga
Austria	18	16
Belgia	18	16
Bulgaaria	21	18
Eesti	21	18
Hispaania	18	18
Holland	18	18
Horvaatia	18	18
Iirimaa	21	18
Itaalia	25	18
Kreeka	25	17
Küpros	21	18
Leedu	21	18
Luksemburg	18	18
Läti	21	18
Malta	18	16
Poola	21	18
Portugal	18	18
Prantsusmaa	18	18
Rootsi	18	18
Rumeenia	23	18
Saksamaa	18	16
Slovakkia	21	18
Sloveenia	18	18
Soome	18	18
Taani	18	18
Tšehhi	21	18
Ungari	18	18

ELi liikmesriigid saavad ise kehtestada Euroopa Parlamendi valimistel kandideerimis- ja valimisea alampiiiri. Enamikus liikmesriikides on kandideerimise ea alampiiir 18 aastat (vt ka tabel). Erandid on siinkohal Bulgaaria, Eesti, Iirimaa, Küpros, Leedu, Läti, Poola, Slovakkia ja Tšehhi (21 aastat), samuti Rumeenia (23 aastat) ning Itaalia ja Kreeka (25 aastat).

Austrias, Belgias, Maltal ja Saksamaal on valimisea alampiiir 16, Kreekas 17 ja ülejäänud ELi liikmesriikides 18 aastat. Sealjuures Belgia viis valimisea langetamise muudatuse 16 eluaastale sisse 2022. aastal ja Saksamaa alles käesoleval aastal. Seega järgmistel Euroopa Parlamendi valimistel saavad vähemalt 16-aastasest noored esimest korda Belgias ja Saksamaal oma hääle anda.

Andmed teemalehes on esitatud 2023. aasta augusti seisuga.

Siiri Sillajõe
asejuhataja
siiri.sillajoe@riigikogu.ee

Kasutatud allikad

- Mańko, R. [Voting age for European elections](#) (2023). At a glance : European elections 2024. EPRS.
- Mańko, R. [Minimum age to stand as a candidate in European elections](#) (2023). At a glance : European elections 2024. EPRS.
- [A year ahead: Belgium lowers voting age to 16 for the European elections](#) (2023).
- Diaz Crego, M. [Towards new rules for European elections?](#) | Think Tank | European Parliament (europa.eu) (2022). EPRS.
- [European Electoral Act](#)
- [Euroopa Parlamendi valimise kord](#)
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52020IP0327&qid=1680612636535>
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52022AP0129&qid=1680612693348>